

ТВІР АРХІТЕКТУРИ ЯК ОБ'ЄКТ АВТОРСЬКОГО ПРАВА

A WORK OF ARCHITECTURE AS AN OBJECT OF COPYRIGHT

Кметик-Подубінська Х.І., к. ю. н.,
асистент кафедри інтелектуальної власності,
інформаційного та корпоративного права
Львівський національний університет імені Івана Франка

Стаття присвячена висвітленню актуальних питань, пов'язаних з створенням твору архітектури як об'єкту авторського права. Проаналізовано поняття твору архітектури, досліджено його правову природу, визначено види архітектурних творів, визначено співвідношення твору архітектури і об'єкту архітектурної діяльності.

Встановлено, що правове регулювання авторських прав на твори архітектури є неналежним, оскільки поодинокі норми Закону України «Про авторське право і суміжні права» та Закону України «Про архітектурну діяльність» не вирішують комплексно проблеми правового регулювання досліджуваних відносин. Доведено, що закон розрізняє твори архітектури, твори містобудування, твори садово-паркового мистецтва, які об'єднано в одну групу, і твори, які стосуються архітектури (ілюстрації, карти, плани, креслення тощо). Доведено, що твір архітектури як об'єкт авторського права повинен бути наділений ознаками об'єкту авторського права: творчий характер (оригінальність, яка презюмується) і об'єктивна форма вираження. Встановлено, що законодавство у сфері архітектури і будівництва розрізняє проект (проектну документацію) і об'єкт архітектури. Обґрунтовано, що правовий режим таких об'єктів авторського права як карти, плани, креслення, ескізи, що стосуються архітектури, є невизначеним, оскільки закон не наводить критеріїв для розмежування твору архітектури і планів, креслень тощо, пов'язаних з архітектурою. Обґрунтовано, що у випадку складення планів, креслень не архітектором (інженером), а іншою особою, або у випадку незатвердження (непогодження) проекту будівництва уповноваженими органами влади, такі плани, креслення слід трактувати як твори, що стосуються архітектури, а не як архітектурні твори. Доведено, що при створенні твору архітектури автор реалізує свій авторський задум, який є виявом свободи творчості, яка обмежується чинними державними будівельними нормами, «червоними лініями», індивідуальними містобудівними умовами та обмеженнями. Обґрунтовано, що не кожен об'єкт архітектури є твором архітектури, зокрема, лише будинки (споруди), твори ландшафтного дизайну можуть трактуватися як такі. Натомість інші об'єкти архітектури (об'єкти благоустрою, садово-паркової архітектури, об'єкти монументального мистецтва тощо) є об'єктами, пов'язаними з архітектурною діяльністю, та можуть належати до інших видів об'єктів авторського права, зокрема, творів образотворчого мистецтва, або творів садово-паркового мистецтва тощо. Обґрунтовано, що будинок (споруда) може бути комплексним об'єктом авторського права, основу якого становить саме твір архітектури, водночас об'єкти благоустрою, садово-паркової архітектури, ландшафтного дизайну, об'єкти монументального мистецтва часто є складовими садиби як об'єкту цивільних прав, або розташовані на прибудинковій території будинку, формуючи з ним одне ціле мистецьке рішення, або можуть бути частиною самого будинку (скульптури, пам'ятники, які розміщені на стінах будинку або як складова екстер'єру чи інтер'єру будинку, або дерева, кущі, які ростуть на даху, або виступах у будинку тощо).

Ключові слова: інтелектуальна власність, будівництво, архітектура, твір архітектури, авторське право, будинок, мистецтво, творчість.

The article is devoted to current issues related to the creation of a work of architecture as an object of copyright. The concept of a work of architecture is analyzed, its legal nature is studied, the types of architectural works are determined, the ratio of a work of architecture and an object of architectural activity is determined.

It is established that the legal regulation of copyright in architectural works is inappropriate, as certain provisions of the Law of Ukraine «On Copyright and Related Rights» and the Law of Ukraine «On Architectural Activities» do not comprehensively solve the problem of legal regulation of the relationship. It is proved that the law distinguishes between works of architecture, works of urban planning, works of garden and park art, which are combined into one group, and works related to architecture (illustrations, maps, plans, drawings, etc.). It is proved that a work of architecture as an object of copyright must be endowed with the features of the object of copyright: creative nature (originality, which is presumed) and an objective form of expression. It is established that the legislation in the field of architecture and construction distinguishes between the project (project documentation) and the object of architecture. It is substantiated that the legal regime of such copyright objects as maps, plans, drawings, sketches related to architecture is uncertain, as the law does not provide criteria for distinguishing between architectural work and plans, drawings, etc. related to architecture. It is substantiated that in case of drawing up plans, drawings not by an architect (engineer) but by another person, or in case of non-approval (disapproval) of the construction project by authorized authorities, such plans, drawings should be interpreted as works related to architecture and not as architectural works. It is proved that when creating a work of architecture, the author realizes his author's idea, which is a manifestation of creative freedom, which is limited by current state building codes, «red lines», individual urban conditions and restrictions. It is substantiated that not every object of architecture is a work of architecture, in particular, only houses (buildings), works of landscape design can be interpreted as such. Instead, other objects of architecture (objects of landscaping, landscape architecture, monuments of monumental art, etc.) are objects related to architectural activities, and may belong to other types of objects of copyright, in particular, works of fine art, or works of landscape art, etc. It is substantiated that a house (building) can be a complex object of copyright, the basis of which is a work of architecture, at the same time objects of landscaping, garden architecture, landscape design, monumental art are often part of the estate as an object civil rights, or located on the adjacent territory of the house, forming with it one whole artistic solution, or may be part of the house itself (sculptures, monuments that are placed on the walls of the house or as part of the exterior or interior of the house or wood, shrubs that grow on the roof, or ledges in the house, etc.).

Key words: intellectual property, construction, architecture, work of architecture, copyright, house, art, creativity.

Вступ. Сфера будівництва та архітектури характеризується різноманітністю. Правове регулювання цих відносин натомість похизуватися цим не може. Сфера будівництва має складне та комплексне правове регулювання, яке складається з норм різних галузей права – адміністративне, цивільне, господарське, корпоративне тощо.

Право інтелектуальної власності, насамперед авторське право, також посідає важливе місце у регулюванні окремих видів будівельних відносин, пов'язаних із створенням об'єктів архітектури. Будь-яке будівництво почи-

нається з проектування. Безумовно, передусє проектуванню проведення пошукових робіт, які мають на меті визначити придатність певної земельної ділянки для будівництва, визначення потенційної поверховості будинку, який може «витримати» певна земельна ділянка. У подальшому розробляється проект будівництва, який після проходження всіх, передбачених законом, процедур затверджень і погоджень уповноваженими органами влади, стає твором архітектури, впровадження якого дає змогу створити відповідний архітектурний об'єкт.

Правове регулювання авторських прав на твори архітектури є неналежним та подекуди суперечливим. Кілька норм з Закону України «Про авторське право і суміжні права» та з Закону України «Про архітектурну діяльність», які стосуються авторських прав саме на твори архітектури, не вирішують комплексно проблеми правового регулювання досліджуваних відносин.

Стан дослідження в науковій літературі. Твори архітектури як об'єкти авторського права були предметом наукового дослідження таких науковців як Вербицька А. О. [1], Греков Є. А. [2], Мироненко Н. В. [3], Тарасенко Х. Ю. [4], Федоров А. А. [5] та інших. Водночас багато питань щодо твору архітектури і надалі залишають дискусійними (щодо співвідношення твору архітектури і об'єкту архітектури, щодо видів архітектурних творів тощо). Відтак дане наукове дослідження є актуальним.

Метою цієї статті є правовий аналіз твору архітектури як об'єкту авторського права, дослідження його правової природи, видів, визначення співвідношення твору архітектури і об'єкту архітектурної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Одним з об'єктів авторського права є твір архітектури. Твір архітектури визначається законодавцем як твір у галузі мистецтва спорудження будівель і ландшафтних утворень (креслення, ескізи, моделі, збудовані будівлі та споруди, парки, плани населених пунктів тощо). Фактично твір архітектури – твір мистецтва, але не класичного, а мистецтва спорудження будівель та споруд. Окрім того, об'єкти ландшафтного мистецтва також належать до творів архітектури.

Законодавство України про авторське право поширюється лише на твори архітектури і скульптури, які об'єктивно знаходяться на території України. Про це вказано у п. 1 ч. 1 ст. 3 Закону України «Про авторське право і суміжні права».

З точки зору законодавчої техніки дещо суперечливим видається підхід законодавця щодо віднесення до об'єктів авторського права кілька видів творів, пов'язаних з архітектурною діяльністю. Зокрема, відповідно до ст. 8 Закону України «Про авторське право і суміжні права» об'єктами авторського права є твори у галузі науки, літератури і мистецтва, а саме: твори архітектури, містобудування і садово-паркового мистецтва (п. 9) і ілюстрації, карти, плани, креслення, ескізи, пластичні твори, що стосуються географії, геології, топографії, техніки, архітектури та інших сфер діяльності (п. 12).

Тобто законодавець розрізняє твори архітектури, твори містобудування, твори садово-паркового мистецтва, які об'єднують в одну групу, і твори, які стосуються архітектури (ілюстрації, карти, плани, креслення тощо). Такий поділ творів слід сприйняти критично, оскільки доволі часто складно чітко розрізнити певні плани і креслення, які стосуються архітектури, від планів і креслень, які самі по собі є твором архітектури.

Твір архітектури як об'єкт авторського права повинен бути наділений ознаками об'єкту авторського права: творчий характер (оригінальність) і об'єктивна форма вираження. Творчий характер для будь-якого об'єкту авторського права презюмується, оскільки законом встановлено презумпцію створення творчого характеру, на що неодноразово наголошують і в науковій літературі [6, с. 80]. Зазвичай саме творчий характер є визначальним критерієм, який перетворює, для прикладу, певну проектну документацію з простої документації саме в об'єкт авторського права (твір архітектури). Відтак складений (розроблений) автором проект будівництва (за наявності творчого характеру), який не пройшов відповідні, передбачені законом, погодження уповноважених органів влади, не вважатиметься твором архітектури. Окрім того, якщо така проектна документація складена не архітектором (інженером), вона також не може трактуватися як твір архітектури. У цих випадках доцільно вести мову власне

про плани, креслення, тощо, які стосуються архітектури, але які не визнані законом саме як архітектурні твори.

Законодавство у сфері архітектури і будівництва розрізняє проект (проектну документацію) і об'єкт архітектури.

Проект – це письмові матеріали, на підставі яких власне здійснюється будівництво об'єкту архітектури. Відтак об'єкт архітектури – це певна річ матеріального світу, переважно нерухоме майно.

Зокрема, під проектом законодавець розуміє документацію для будівництва об'єктів архітектури, що складається з креслень, графічних і текстових матеріалів, інженерних і кошторисних розрахунків, які визначають містобудівні, об'ємно-планувальні, архітектурні, конструктивні, технічні та технологічні рішення, вартісні показники конкретного об'єкта архітектури, та відповідає будівельним нормам і правилам. Про це вказано у аб. 6 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про архітектурну діяльність».

Натомість під об'єктом архітектури слід розуміти будинки, споруди житлово-цивільного, комунального, промислового або іншого призначення, їх комплекси, об'єкти благоустрою, садово-паркової та ландшафтної архітектури, монументальної і монументально-декоративного мистецтва, території (частини територій) адміністративно-територіальних одиниць і населених пунктів (аб. 6 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про архітектурну діяльність»).

Тому розробка (складення проекту будівництва) є одним з перших етапів будівництва будь-якого об'єкту. Безумовно, закон передбачає випадки, коли будівництво може здійснюватися і без складення проекту, але це поодинокі випадки.

Проект є потрібним, бо він вносить ясність, як будувати, де слід прокласти комунікації тощо. В основі проектування лежить свобода творчості, тобто право створювати щось нове за змістом, формою, способом, стилем викладу, і оскільки кожна людина – індивідуальна, то й результат її творчості – такий же унікальний, неповторний [7, с. 30]. Водночас у даному випадку свобода творчості, яка лежить в основі виникнення (створення) будь-якого об'єкту права інтелектуальної власності, обмежена законом. Для того, щоб проект став твором архітектури, закон встановлює вимоги щодо суб'єктного складу його авторів (архітектори, або інженери, які мають кваліфікаційні сертифікати). Також свободу творчості обмежують державні будівельні норми, які встановлюють вимоги до планування та будівництва різного виду будинків і споруд. Окрім того, при проектуванні слід зважати на «червоні лінії», які вказують на прокладені комунікації та заплановані об'єкти будівництва та інфраструктури. Також кожному індивідуальному забудовнику (замовнику будівництва) органи місцевого самоврядування видають містобудівні умови і обмеження забудови земельної ділянки, які також спрямовують творчість у русло дотримання таких містобудівних умов та обмежень. Це ще один чинник, який обмежує свободу творчості при складенні проекту.

Проектна документація, як вже було сказано, може бути, а може і не бути об'єктом авторського права (твором архітектури) залежно від того, чи вона є оригінальною (творчою), чи ні. Але це не впливає на виникнення саме документації як об'єкту, яка використовуватиметься у будівництві певного об'єкту.

При складенні проекту (проектної документації) відбувається реалізація авторського задуму особи, яка її складає, та/або особи, яка замовляє її виготовлення. Такий авторський задум трактується законодавцем як архітектурне рішення щодо просторової, планувальної, функціональної організації, зовнішнього вигляду й інтер'єру об'єкта архітектури, а також інженерного та іншого забезпечення його реалізації, викладений в архітектурній час-

тині проекту на всіх стадіях проектування і зафіксований у будь-якій формі, про що вказано у аб. 5 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про архітектурну діяльність».

Як бачимо з цього законодавчого визначення, архітектурне рішення щодо певного об'єкту будівництва повинно включати різносторонні задуми автора щодо просторово-планувальної організації приміщень, щодо їх функціонального призначення (житлові, нежитлові приміщення, санвузол тощо), щодо зовнішнього вигляду та інтер'єру об'єкта архітектури. Авторський задум обов'язково повинен передбачати і інженерні рішення, які забезпечують функціонування об'єкта архітектури. Тому лише фахівець у відповідній галузі може складати відповідний проект будівництва.

Законодавець визначає лише архітектора або інженера як автора проекту. При цьому йдеться не просто про архітектора (інженера), а про архітектора чи інженера, які мають відповідний кваліфікаційний сертифікат, отриманий за результатами атестації, який надає йому право ведення професійної діяльності у сфері архітектурної діяльності.

Тому документація, яка трактується законом, як проектна, може складатися лише архітекторами або інженерами. Безумовно, складати (розробляти) документацію можуть допомогти і інші особи, наприклад, особи, що працюють помічниками архітектора. Однак ці особи, хоча і можуть внести особистий творчий внесок у складення цього твору архітектури, не визнаються авторами проекту і відповідні авторські права у них не виникають. Це підтверджується і визначенням архітектора (інженера), з якого вбачається, що лише ці особи несуть відповідальність за результати своєї роботи.

Проектна документація є основою для будівництва. Саме її втілення дозволяє спорудити, збудувати об'єкт будівництва (архітектури).

Однак дискусійним на рівні закону залишається питання про те, чи кожен об'єкт архітектури є об'єктом авторського права. Вважаємо, що це не тотожні поняття, оскільки об'єктом авторського права є насамперед твір. Відтак, слід з'ясувати, чи кожен об'єкт архітектури є твором, зокрема, твором архітектури.

З визначення об'єкту архітектури, яке наведено у Законі України «Про архітектурну діяльність», вбачається, що них слід віднести:

- будинки та споруди різного призначення та їх комплекси,
- об'єкти благоустрою,
- об'єкти садово-паркової та ландшафтної архітектури,
- об'єкти монументального і монументально-декоративного мистецтва,
- території (частини територій) адміністративно-територіальних одиниць і населених пунктів.

Натомість об'єктами авторського права в галузі архітектури є *твори* архітектури, містобудування і садово-паркового мистецтва, а також плани, креслення, пластичні твори, ілюстрації, карти та ескізи, що стосуються архітектури, про що вказано у ч. 2 ст. 29 Закону України «Про архітектурну діяльність».

Будинки, споруди та їх комплекси є твором архітектури. Такий висновок вбачається із законодавчого визначення твору архітектури, яке включає в себе також збудовані будинки та споруди. Можна дискутувати з цього приводу, оскільки дискусійним є питання про будинок (споруду) як твір архітектури. Існує думка, що будинок (споруда) є не твором архітектури, а лише формою відтворення твору архітектури (проектної документації). Зокрема, ст. 15 Закону України «Про авторське право і суміжні права» визначає складові поняття «використання» об'єкта авторського права, серед яких є і відтворення. Відтак окремі науковці дотримуються позиції, що будинок є фор-

мою втілення проектної документації (проекту), і саме цей проект є твором архітектури [3, с. 15]. Вважаємо, що така позиція заслуговує на увагу, однак, на нашу думку, більш вдалою є позиція, що будинок (споруда) також є самостійним твором архітектури і водночас, безумовно, є втіленням проекту, на основі якого він збудований.

Об'єкти благоустрою мають власний правовий режим як об'єкти правової охорони. Вказані відносини врегулює Закон України «Про благоустрій населених пунктів».

Відповідно до ст. 13 цього закону до об'єктів благоустрою належать: території загального користування (парки (гідропарки, лугопарки, лісопарки, парки культури та відпочинку, парки – пам'ятки садово-паркового мистецтва, спортивні, дитячі, історичні, національні, меморіальні та інші), рекреаційні зони, сади, сквери та майданчики тощо), прибудинкові території, території будівель та споруд інженерного захисту територій, території підприємств, установ, організацій та інші території.

Відтак об'єкт благоустрою – це територія певного виду, яка має визначений правовий режим як об'єкт цивільних прав та як об'єкт архітектури. Водночас вважаємо, що об'єкти благоустрою не є творами архітектури.

Об'єкти садово-паркової та ландшафтної архітектури можуть бути водночас і об'єктами архітектури, і твором садово-паркового мистецтва. Ці твори мають самостійне правове значення, однак їх правове регулювання практично відсутнє та є неналежним. До кінця незрозуміло, що таке твір садово-паркового мистецтва, які його ознаки, види, специфіка здійснення прав. Визначення твору архітектури включає в себе і твір у галузі ландшафтних утворень. Водночас і в Законі України «Про авторське право і суміжні права», і в Законі України «Про архітектурну діяльність» неодноразово протиставляються (розрізняються) твори архітектури і твори садово-паркового мистецтва. Тому до кінця не зрозуміло є правова природа творів садово-паркового мистецтва: чи це складова твору архітектури, чи це самостійний вид твору, чи включається в це поняття твори ландшафтного дизайну, чи вони також є творами архітектури. Закон України «Про охорону культурної спадщини» у ст. 1 визначає об'єкти садово-паркового мистецтва – як поєднання паркового будівництва з природними або створеними людиною ландшафтами. Водночас законодавство про авторське право не визначає цього поняття. Тому відповідь на питання про правову природу об'єктів садово-паркового мистецтва може дати внесення змін до чинного законодавства про авторське право щодо надання правової визначеності цьому поняттю.

Вважаємо, що твори садово-паркового мистецтва є окремим видом творів як об'єктів авторського права, хоча є і досить тісно пов'язаними з творами архітектури (оскільки нерідко маємо поєднання будинків, споруд та різних творів садово-паркового мистецтва).

Об'єкти монументального і монументально-декоративного мистецтва також мають окремий правовий режим. Об'єкти монументального мистецтва – це вид творів образотворчого мистецтва. При цьому у Законі України «Про охорону культурної спадщини» (ст. 1) вказано, що ці об'єкти можуть бути як самостійні (окремі) твори образотворчого мистецтва, або можуть бути пов'язаними з архітектурними, археологічними чи іншими пам'ятками та/або з утворюваними ними комплексами (ансамблями).

Такий об'єкт архітектури як території (частини територій) адміністративно-територіальних одиниць і населених пунктів не є твором архітектури взагалі.

Тому підсумовуючи співвідношення об'єктів архітектури і твору архітектури, слід відзначити, що лише деякі об'єкти архітектурної діяльності можуть бути твором архітектури за певних умов, зокрема, йдеться про будинки та споруди. Інші об'єкти архітектури є пов'язаними з архітектурною діяльністю, з творами архітектури.

Вважаємо, що саме будинок (споруда) може бути комплексним об'єктом авторського права, основу якого становить саме твір архітектури (оскільки відповідно до визначення твору архітектури будинок є твором архітектури). Водночас об'єкти благоустрою, садово-паркової архітектури, ландшафтного дизайну, об'єкти монументального і монументально-декоративного мистецтва дуже часто є складовими або садиби як об'єкту цивільних прав, або розташовані на прибудинковій території будинку, формуючи з ним одне ціле мистецьке рішення, або можуть бути частиною самого будинку (скульптури, пам'ятники, які розміщені на стінах, виступах будинку або як складова екстер'єру чи інтер'єру будинку, або дерева, куші, які ростуть на даху, або виступах у будинку тощо).

Будинок (споруда) може мати певне відношення і до патентного права, і до засобів індивідуалізації. Так, при будівництві будинку можуть використовуватися певні технології, які охороняються патентами на винаходи та/або корисні моделі, окремі будівельні матеріали можуть бути винаходами/корисними моделями. Також будинок в процесі експлуатації може містити певні технології, які є об'єктами патентного права, наприклад, розумний будинок включає в себе численні інноваційні рішення, які зазвичай охороняються патентами. Використання таких технологій буде законним, якщо забудовник (підрядник) або ж замовник будівництва (власник будинку) законно використав дані технології при будівництві чи експлуатації будинку (наприклад, на підставі невиключної ліцензії). Слід зважати на суттєву реформу патентного законодавства, яка відбулася у 2020 р. в Україні, яка значною мірою наблизилася вітчизняне патентне законодавство до стандартів ЄС, на що неодноразово звертають увагу і в науковій літературі [8–11].

Будинок (споруда) може також бути відтворенням торговельної марки. Зокрема, Закон України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг», як і зарубіжне законодавство, допускає реєстрацію об'ємних торговельних марок. У світовій практиці є приклади реєстрації торговельних марок у формі будинків чи споруд, наприклад, хмарочос Бурдж-Халіфа.

Твори архітектури можуть створюватися в порядку індивідуального замовлення, або за результатами проведення архітектурних та містобудівних конкурсів. Індивідуальний замовник укладає з виконавцем договір на розробку (складення) проектною документації. Вид та зміст проектною документації, яка буде складена, залежить від проектного об'єкту. При складенні проектною документації слід керуватися державними будівельними нормами, зокрема ДБН А.2.2-3:2014 «Склад та зміст проектною документації на будівництво», та Порядком розроблення проектною документації на будівництво об'єктів, затв. Наказом Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України 16.05.2011 № 45 (у редакції наказу від 23 березня 2012 року № 122).

У п. 15.1. цього Порядку наголошується на тому, що розроблення робочих креслень здійснюється з дотриманням авторських рішень та авторських прав, а у разі використання в проектних рішеннях винаходів і патентів у відповідних розділах проекту надається посилання на них. Вважаємо, що у даному випадку слід не лише робити посилання на відповідні патенти, але необхідно також отримати і згоду власника патенту на винахід (корисну модель) або іншої особи, яка володіє майновими правами інтелектуальної власності на винахід (корисну модель), оскільки використання чужого об'єкту патентного права при будівництві будинку без згоди правовласника трактується як порушення патентних прав, і правовласник може вимагати припинення порушення права, в тому числі і демонтаж (знесення) будинку.

Наголошуємо вкотре, що проектна документація складається не будь-ким, а спеціальним суб'єктом (архітектором, інженером, які мають відповідні кваліфікаційні сертифікати). Водночас інколи у розробників проектною документації авторські права на неї можуть і не виникнути. Йдеться про випадки, коли відсутня творча праця у розробників певного проекту будівництва. Зокрема, замовник проекту може досить детально викласти всі технічні і творчі рішення, які архітектор просто переносить у проектну документацію без власного творчого внеску. Безумовно, такі ситуації трапляються не завжди, і доволі часто саме архітектор (інженер) вносить найбільшу творчу лепту у проект будівництва. У такому разі у нього виникають авторські права на твір архітектури, передання яких замовнику буде залежати від договірних регулювань відносин між замовником та виконавцем (архітектором, інженером).

Твори архітектури (а саме проектна документація) можуть розроблятися під час архітектурних та містобудівних конкурсів. Їх проведення унормовано статтею 6 Закону України «Про архітектурну діяльність» та Порядком проведення архітектурних та містобудівних конкурсів, затв. постановою Кабінету Міністрів України від 25 листопада 1999 р. № 2137. Метою проведення таких конкурсів є виявлення кращих архітектурно-планувальних, інженерно-технічних та економічних проектних пропозицій щодо об'єктів містобудування та архітектури, у тому числі для забудови конкретних земельних ділянок, і відповідно визначення виконавців майбутньої проектною документації.

Автор того проекту, який переміг у конкурсі, наділяється переважним правом на подальше розроблення відповідної проектною документації, але інше може бути передбачено умовами конкурсу. Водночас, як вказано у п. 56 Порядку проведення архітектурних та містобудівних конкурсів, якщо переможець конкурсу з будь-яких причин не може безпосередньо здійснювати подальше розроблення проектно-кошторисної або містобудівної документації, за ним зберігається право на авторську участь у цій роботі або, за його згодою, на отримання відповідної авторської винагороди за використання його конкурсного проекту в порядку, встановленому законодавством.

Висновки. Твір архітектури є об'єктом авторського права. Творами архітектури можуть бути проекти будівництва (за умови наявності ознак об'єкту авторського права, зокрема, творчого характеру), збудовані об'єкти (будівлі, споруди тощо). Певною мірою не до кінця зрозумілим є правовий режим таких об'єктів авторського права як карти, плани, креслення, ескізи, що стосуються архітектури, оскільки закон не наводить критеріїв для розмежування твору архітектури і різних планів, креслень тощо, пов'язаних з архітектурою. Вважаємо, що у випадку складення таких планів, креслень тощо не архітектором (інженером), а іншою особою, або у випадку незатвердження (непогодження) проекту будівництва уповноваженими органами, такі плани, креслення тощо слід трактувати як твори, що стосуються архітектури, а не як архітектурні твори. При створенні твору архітектури автор реалізує свій авторський задум, який є виявом свободи творчості, водночас ця свобода обмежується чинними державними будівельними нормами, «червоними лініями», індивідуальними містобудівними умовами та обмеженнями. Не кожен об'єкт архітектури є твором архітектури, зокрема, лише будинки (споруди), твори ландшафтного дизайну можуть трактуватися як такі. Натомість інші об'єкти архітектури (об'єкти благоустрою, садово-паркової архітектури, об'єкти монументального мистецтва тощо) є об'єктами, пов'язаними з архітектурною діяльністю, та можуть належати до інших видів об'єктів авторського права, зокрема, творів образотворчого мистецтва, або ж творів садово-паркового мистецтва тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вербицька А. О. Твір архітектури як об'єкт авторського права. Дис. к. ю. н. Київ. нац. ун-тет ім. Т. Шевченка. К., 2018. 228 с.
2. Греков Є. А. Авторське право на твори архітектури. Автореф. дис. к. ю. н. НДІ приватного права і підприємництва Академії правових наук України. К., 2007. 22 с.
3. Мироненко Н. В., Ряботягова Л. П. Твір архітектури як об'єкт договірних відносин. Теорія і практика інтелектуальної власності. 2013. № 6. С. 10–18.
4. Тарасенко Х. Ю. Особливості правової охорони проектної документації. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право*. 2019. № 55. Т. 2. С. 71–74.
5. Федоров А. А. Правова охорона дизайнерських рішень в Україні. Дис. к. ю. н. Одес. нац. ун-тет ім. І. Мечнікова. Одеса. 2015. 220 с.
6. Яворська О. С. Презумпція творчого характеру праці, результатом якої є об'єкт інтелектуального права: теорія та практика застосування. *Часопис цивілістики*. 2017. № 23. С. 78–82.
7. Інтелектуальне право України. Підручник. За заг. ред. проф. О. С. Яворської. Тернопіль : Підручники і посібники, 2016 р. 609 с.
8. Капіца Ю. М. Охорона прав на корисні моделі: тенденції у Європейському Союзі та виклики для України. Теорія і практика інтелектуальної власності. 2020. № 3. С. 27–40.
9. Дорошенко О., Работягова Л. Новий інститут права інтелектуальної власності в Україні – незареєстрований промисловий зразок. Теорія і практика інтелектуальної власності. 2020. № 4. С. 42–51.
10. Тарасенко Л. Л. Реформа патентного законодавства (2020): основні новації щодо винаходів (корисних моделей). *Вісник Львівського університету. Серія Юридична*. 2021. № 73. С. 67–76.
11. Тарасенко Л. Л. Новації щодо правової охорони промислових зразків. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право*. 2022. № 70. С. 196–202.